

*Деніса Гарбовська,
студентка 4 курсу
факультету історії та міжнародних відносин
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

УГОДА ПРО АСОЦІАЦІЮ УКРАЇНИ З ЄС: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕАЛІЗАЦІЇ

У статті досліджуються тенденції та перспективи розвитку відносин України та Євросоюзу. Окреслюються геополітичні пріоритети інтеграційної стратегії України, визначаються законодавчі аспекти відносин України та ЄС, аналізуються основні напрями співробітництва України з ЄС. Також розглядаються переваги і проблеми, які виникли у зв'язку з підписанням Угоди про асоціацію України з Європейським Союзом.

***Ключові слова:** Угода про асоціацію, Європейський Союз, євроінтеграція, економіка, ратифікація, митно-тарифне регулювання, стандартизація, конкуренція.*

The article examines trends and prospects for the development of relations between Ukraine and the EU. The authors outline the geopolitical priorities of Ukraine's integration strategy, define legal aspects of relations between Ukraine and the EU, analyze the main directions of cooperation between Ukraine and the EU. Also it tells us about the benefits and challenges arising from the signing of the Ukraine Association Agreement with the European Union.

***Key words:** the Association Agreement, the European Union, European integration, economy, ratification, customs and tariff regulation, standardization, competition.*

Актуальність. Задекларований європейський вибір нашої держави передбачає проведення певних послідовних і глобальних за своїм характером дій, однією з яких стало підписання Угоди про асоціацію України і Європейського Союзу (далі – Угода). Неоднозначна реакція суспільства на цю

подію, проблеми з упровадженням реформ, трансформації економіки у зв'язку з підписанням Угоди і конкретизація шляхів подальшої роботи щодо змін зовнішньоекономічних відносин та самого господарського комплексу потребують наукового осмислення ситуації та розроблення заходів прикладного характеру.

Стан дослідження. Вивченню наслідків і визначенню проблем та перспектив для України від імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС присвячені праці провідних науково-дослідних інститутів, а також знаних учених, зокрема А. В. Єрмолаєва, В. М. Гейця, Н. М. Шмиголя та ін.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є вивчення ситуації, яка склалася після підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, а зокрема дослідження основних проблем та перспектив реалізації Угоди.

Виклад основного матеріалу. 27 червня 2014 року під час засідання Європейської Ради у Брюсселі Президент України Петро Порошенко та лідери Євросоюзу підписали економічну частину Угоди про асоціацію. Таким чином процес підписання документа було завершено – політичну частину Угоди було підписано 21 березня 2014 року.

16 вересня Верховна Рада та Європарламент синхронно ратифікували Угоду і з 1 листопада 2014 року розпочалося її тимчасове застосування. Тобто сторони можуть реалізовувати ті положення Угоди, які стосуються таких сфер: поваги до прав людини; засадничих свобод і верховенства права; політичного діалогу і реформ; правосуддя, свободи і безпеки; економічної та фінансової співпраці, митно-тарифного регулювання. Водночас Євросоюз і Україна погодилися відтермінувати до 1 січня 2016 року набуття чинності економічних положень Угоди, які передбачають створення глобальної і всеосяжної зони вільної торгівлі.

Ніколи раніше Європейський Союз не надавав жодній з країн, що не мала статус кандидата на вступ, такої широкої та документально зафіксованої перспективи, як це зроблено в Угоді про асоціацію.

Вона охоплює такі аспекти співробітництва:

1. Зближення між Україною та ЄС на основі спільних цінностей, а також посилена участь України в програмах Європейського Союзу.

2. Транскордонне співробітництво в галузі зовнішньої політики та політики безпеки, зокрема – у попередженні конфліктів та у військовій сфері.

3. Наближення України до європейських стандартів у галузі права та внутрішніх справ шляхом сприяння розвитку принципів правової держави, демократії та прав людини в Україні, а також підтримки боротьби з корупцією, налагодження ефективної роботи органів юстиції та поліпшення захисту даних.

4. Посилення співробітництва в галузі економіки шляхом створення поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі між ЄС і Україною, налагодження секторальної співпраці в більше ніж 30 сферах, зокрема – у сільському господарстві, промисловості, енергозабезпеченні та захисті прав споживачів.

5. Налагодження нових форматів співробітництва, надання фінансового сприяння, створення платформи громадянського суспільства [5].

Євроінтеграційний вибір українського народу – чи не найголовніше досягнення України за останні роки, що стало можливим завдяки Революції Гідності. Саме процеси євроінтеграції впливають на реформи, які відбуваються у нашій країні, що зумовлює необхідність приведення нормативно-правових актів України у відповідність до вимог Європейського Союзу.

Інтеграційні процеси з ЄС – це не тільки нові економічні перспективи та інвестиції для України, але й можливість подолання технологічної прірви, яка існує між Україною та ЄС, розбудови нової системи державного управління та господарювання і побудови дійсно правової держави, заснованої на прозорих механізмах використання бюджетних коштів та повазі до прав людини. Саме ці пріоритети лежать сьогодні в основі усіх реформ, які відбуваються в Україні [5].

За останні роки у політичній, соціально-економічній та правовій сферах України відбулися значні зміни, проведено широкомасштабні реформи на виконання Угоди про асоціацію з ЄС.

Відповідно до положень Угоди, Україна та ЄС визначили основні пріоритети, зокрема у сферах реформування Конституції, судової та правоохоронної систем, виборчого законодавства, протидії корупції, державного управління, економіки та системи оподаткування, які є для України найголовнішими напрямками реформ. Саме за цими напрямками останні три роки Україна здійснювала планові заходи на виконання Угоди, про результати яких щорічно звітують Кабінет міністрів та Національна рада реформ.

Чого вдалося досягти у конституційній реформі:

1. Конституційна комісія, створена Указом Президента України, підготувала проекти змін до Конституції у частині правосуддя, децентралізації влади та прав людини.
2. 26 жовтня 2015 р. проект змін до Конституції у частині правосуддя отримав схвальний висновок Венеціанської Комісії.
3. 30 січня 2016 р. Конституційний Суд України підтвердив відповідність проекту закону «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» ст. 157 та 158 Конституції України.
4. 30 вересня 2016 р. зміни до Конституції України у частині правосуддя набрали чинності.
5. Відповідно до звітів Кабінету міністрів України та Національної ради реформ, визнано, що зміни до Конституції у частині децентралізації влади та правосуддя відповідають європейським стандартам.
6. Відбулися експертні обговорення проекту змін до Конституції України в частині прав людини.

Однак Верховній Раді так і не вдалось остаточно схвалити проект змін до Конституції України щодо децентралізації влади.

Чого вдалося досягти у судовій реформі:

1. Рада з питань судової реформи розробила та затвердила Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 рр., а також детальний план дій щодо реалізації її положень.

2. Прийнято Закон України «Про забезпечення права на справедливий суд», який передбачає механізм очищення суддівського корпусу, інститут суддівського досьє, прозорі правила формування Вищої ради юстиції та Вищої кваліфікаційної комісії суддів, удосконалює процес добору суддів, відновлює роль Верховного Суду як найвищого судового органу в системі судів.

3. Розроблено проекти змін до Цивільного, Господарського процесуальних кодексів та Кодексу адміністративного судочинства України.

4. Проведено реформування системи виконання судових рішень.

5. Прийнято Закон України «Про судоустрій і статус суддів», який вступив у дію одночасно зі змінами до Конституції у частині правосуддя.

6. Передбачено створення нового Верховного Суду.

7. Передбачено перехід до 3-ланкової судової системи.

8. Створено Вищу раду правосуддя.

Та, незважаючи на певний прогрес, судова реформа не зможе повноцінно відбутися без прийняття нового закону про Конституційний Суд, проведення прозорого та неупередженого конкурсу на посади суддів нового Верховного Суду, а також доопрацювання та прийняття законопроектів про внесення змін до усіх процесуальних кодексів.

Чого вдалося досягти у реформі правоохоронної системи:

1. Прийнято Закон «Про Національну поліцію», відповідно до якого більш ніж у 32 містах України розпочала роботу нова патрульна поліція.

2. У структурі апарату Національної поліції створено управління забезпечення прав людини.

3. Розпочато роботу щодо реформування існуючої системи ізоляторів тимчасового тримання.

4. З листопада 2015 р. почав працювати департамент організації діяльності Корпусу оперативно-раптової дії (КОРД).

5. Триває активна співпраця з іноземними партнерами з надання фінансової, технічної та іншої допомоги Україні щодо реалізації проектів розвитку Національної поліції.

6. Створено Національне антикорупційне бюро (НАБУ), яке почало активну роботу у 2016 р. Під наглядом Спеціалізованої антикорупційної прокуратури воно здійснює розслідування у 264 кримінальних провадженнях (станом на кінець січня 2017 р.). До державного бюджету України вже повернуто понад 100 млн грн, проте розмір шкоди, завданої державі, у провадженнях, які розслідує НАБУ, сягає 82,9 млрд грн. Підвищеною увагою з боку детективів НАБУ користується діяльність суддів, прокурорів та інших держслужбовців.

7. Передбачено створення Вищого антикорупційного суду як суду першої інстанції з розгляду справ, що розслідує НАБУ та супроводжує Спеціалізована антикорупційна прокуратура.

8. Передбачено створення Державного бюро розслідувань (ДБР).

9. Створено Національне агентство із запобігання корупції (НАЗК), яке розпочало роботу 15 серпня 2016 р.

У той же час досі триває процес створення ДБР і не прийнято законопроект №4812, який мав наділити НАБУ правом автономного зняття інформації з каналів зв'язку, що значно сповільнює виконання Україною зобов'язань перед ЄС у частині боротьби з корупцією.

Слід зазначити, що необхідність виконання взятих Україною зобов'язань потребує більш рішучих кроків у сфері реформування правового механізму оподаткування ПДВ з врахуванням приписів європейського законодавства. Зокрема це уточнення окремих правових норм, що визначають об'єкт і базу оподаткування, ставки податку тощо.

Директиву №2006/112/ЄС можна вважати фундаментальною базою, що закріплює правові засади оподаткування ПДВ. Саме тому сторони Угоди

визначили її однією з основних, що мають бути адаптовані. У зв'язку з цим слід звернути увагу, що кардинальних змін у правовому механізмі оподаткування ПДВ, встановленому Податковим кодексом України, за останні 3 роки не відбулося. Наш Податковий кодекс здебільшого відповідає вимогам ЄС, що відображені у згаданій директиві, проте потребують удосконалення окремі норми, які не повною мірою відповідають порядку оподаткування ПДВ у європейських країнах [2].

Не можна забувати за економічну частину Угоди, яка може викликати проблеми, зважаючи на сучасний стан економіки держави, але реалізація якої надасть великі перспективи для України. Передбачена Угодою ГВЗВТ виходить далеко за межі класичних зон вільної торгівлі і передбачає не лише відкриття ринків для більшості товарів та послуг, а також надання доступу до державних закупівель (їх обсяг становить близько 19 % ВВП ЄС), лібералізацію режимів іноземного інвестування, запровадження нових правил щодо конкурентної політики, у тому числі державної допомоги, застосування сучасних норм захисту прав інтелектуальної власності.

Переваги від створення ГВЗВТ з ЄС:

- інтеграція в єдиний внутрішній ринок ЄС стане потужною рушійною силою економічного розвитку України, прискорить проведення необхідних перетворень у нашій державі;

- завдяки суттєвому зниженню чи повному скасуванню ввізних мит (на 97 % Україною та 96,3 % ЄС) вітчизняні підприємці отримають доступ на найбільший у Європі ринок (у країнах ЄС проживають понад 508 млн населення) з високим рівнем купівельної спроможності;

- Угода створює інституційні та правові передумови для запобігання і протидії корупції [1].

Ставка імпортного мита для вітчизняних товарів (крім окремих видів сільськогосподарської продукції) знижується у середньому із 7 до 0,5%. Україна поступово лібералізуватиме доступ на внутрішній ринок протягом чотирьох років. Для найбільш чутливих товарів заплановано введення

нетарифних методів регулювання, зокрема квотування продукції за умови нульової ставки мита. Україна передбачила застосування квот на м'ясо свинини, птиці та цукор. Перелік тарифних квот ЄС налічує 36 позицій, переважно товарів сільського господарства і харчової промисловості [6].

Останнім часом посилюється інтерес до проблем гармонізації стандартів на продовольство. Залишається важливим підписання Угоди про взаємне визнання Україною та ЄС сертифікатів відповідності на промислову продукцію, що надасть можливість:

- взаємного визнання промислової продукції такою, що відповідає вимогам, згідно з якими вона законно перебуває на ринку однієї зі сторін;
- вільного просування на внутрішньому ринку ЄС без додаткових процедур оцінки відповідності;
- ідентичності вимог українських технічних регламентів щодо продукції вимогам відповідних директив ЄС;
- отримання вітчизняними виробниками права нанесення європейського знаку відповідності.

Гармонізація стандартів надасть змогу національним виробникам підвищити якість товарів у частині відповідності європейським вимогам, забезпечити модернізацію виробничих процесів. Проте потрібно пам'ятати, що формально проведена гармонізація призведе до значних проблем у використанні законодавчих актів ЄС. Також вітчизняним виробникам слід враховувати можливість посиленої конкуренції імпортерів [4].

Певні інтеграційні процеси з ЄС сприятимуть позитивним тенденціям розвитку сільських територій. Разом з тим у короткостроковій перспективі це зумовлюватиме відставання у ринковому поділі праці у зв'язку з неминучою втратою частини потенціалу, зниження якості трудових ресурсів і, як наслідок, виникнення нових бар'єрів щодо економічного зростання. Доходи селянських і фермерських господарств можуть суттєво знизитися. Через невідповідність вимогам стандартів продукції зменшаться платежі до місцевих бюджетів, що негативно вплине на розвиток сільських територій. Тривалість перехідного

періоду і глибина падіння залежатимуть від того, наскільки швидко й ефективно будуть подолані зазначені проблеми [3].

Певних результатів досягнуто й у інших напрямках реформування. Це, зокрема, державні закупівлі, виборча реформа, охорона здоров'я, реформа державного управління та фінансового сектору, реформа освіти, системи національної безпеки та оборони, інфраструктури та інші.

Слід також відзначити перемогу України на шляху до євроінтеграції у контексті отримання безвізового режиму з країнами ЄС. Безвізовий режим з Євросоюзом набув чинності 11 червня цього року.

Висновки. На жаль, жоден міжнародний процес, особливо такий складний, як асоціація України з Євросоюзом та проведення в Україні реформ на виконання Угоди, не може обійтись без певних проблем та відповідної критики з боку європейських країн. Постійне затягування проведення реформ, їх недосконалість та невідповідність директивам Ради ЄС, тривалий процес створення нових державних органів та призначення керівних кадрів, неспроможність влади подолати корупцію в країні та забезпечити прозорі механізми використання державних коштів, а також складна ситуація у східних регіонах України призводять до дедалі більшої критики з боку Євросоюзу. Ці негативні явища посилюються нестабільною, слабкою економікою та статусом України як міжнародного боржника, нездатного самостійно виконувати свої зобов'язання. Звичайно, усе це не сприяє позитивному іміджу України, тож дедалі голосніше звучать претензії з боку країн ЄС, аніж схвалення дій української сторони.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Економічна складова Угоди про асоціацію між Україною та ЄС: наслідки для бізнесу, населення та державного управління : звіт Інституту економічних досліджень та політичних консультацій. – К., 2013. – 127 с.

2. Європейський проект та Україна : монографія / А. В. Єрмолаєв, Б. О. Парахонський, Г. М. Яворська, О. О. Резнікова [та ін.]. – К. : НІСД, 2012. – С. 111-117.
3. Можливості і застереження щодо наслідків уведення в дію положень Угоди про асоціацію між ЄС та Україною / за ред. В. М. Гейця. – К.: ДУ «Ін-т екон. та прогнозів.» НАН України, 2013. – 98 с.
4. Оносова І. А. Моніторинг і оцінка стану гармонізації національних стандартів на харчову продукцію в контексті державної політики України / І. А. Оносова // Товарознавство та інновації. – 2013. – Вип. 5. – С. 179–187.
5. Рудік О. Угода про асоціацію з ЄС: значення для України / О. Рудік // Казна України. – 2014. – № 5. – С. 10–14.
6. Шмиголь Н. М. Вплив Угоди про асоціацію між Україною та ЄС на економічне становище / Н. М. Шмиголь, Д. О. Кайнара, А. А. Антонюк // Держава та регіони. Серія Економіка та підприємство. – 2013. – № 6. – С. 27–30.